

**XÂY DỰNG MÔ HÌNH PHÒNG KÍCH THÍCH THỊ GIÁC
CHO TRẺ KHIẾM THỊ TẠI TRƯỜNG PHỔ THÔNG ĐẶC BIỆT
NGUYỄN ĐÌNH CHIỂU, TP HỒ CHÍ MINH
TRÊN CƠ SỞ VẬN DỤNG KINH NGHIỆM CỦA THẾ GIỚI**

NGUYỄN THỊ KIM ANH*

TÓM TẮT

Trên cơ sở nghiên cứu kinh nghiệm xây dựng phòng kích thích thị giác của một số nước trên thế giới, đề tài nghiên cứu này đã vận dụng thiết kế và bước đầu đưa vào sử dụng phòng kích thích thị giác tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu với mục đích kích thích thị giác, hướng dẫn trẻ khiếm thị sử dụng phần thị lực còn lại, tăng cường sử dụng các kỹ năng thị giác trong học tập và sinh hoạt.

ABSTRACT

Establishing the model of visual stimulation room for the children with visual impaired at Nguyen Dinh Chieu special school, Ho Chi Minh City based on the world experiences

Based on studying experiences in establishing visual stimulation rooms of some countries in the world, the researchers applied the designs to the one at special school Nguyen Dinh Chieu, Ho Chi Minh City to teach children with visual impaired how to use visual skills in learning and living.

Thị giác ảnh hưởng đến tất cả các lĩnh vực phát triển của trẻ. Nhiều nghiên cứu khoa học cho rằng 75% những gì học được dựa trên kênh thị giác. Cơ quan thị giác ở một số trẻ bị tổn thương, rối loạn hay bị phá hủy sẽ làm ảnh hưởng đến việc nhận thức thế giới khách quan. Trong thời gian qua, đã có chương trình can thiệp sớm (CTS) trẻ khiếm thị; nhiều hình thức, nội dung, biện pháp giáo dục nhằm khắc phục những hậu quả do tật thị giác gây ra, nâng cao ý thức của giáo viên, phụ huynh về những tác hại to lớn của tật thị giác đến đời sống của trẻ khiếm thị. Tuy nhiên, một mặt nhận thức của phụ

huynh, giáo viên và bản thân trẻ về việc sử dụng thị giác còn lại còn nhiều hạn chế, mặt khác cơ sở vật chất của các trường chuyên biệt khiếm thị còn chật hẹp, thiếu đồ dùng dạy học, thiếu các trang thiết bị cần thiết, chưa có phòng chức năng rèn luyện thị giác cho trẻ khiếm thị trong chương trình CTS. Chính vì những lý do trên việc nghiên cứu kinh nghiệm của thế giới để xây dựng mô hình phòng kích thích thị giác (KTTG) cho trẻ khiếm thị đầu tiên tại Việt Nam là điều cần thiết.

Nội dung của bài viết gồm hai phần: Thứ nhất là phần giới thiệu kinh nghiệm xây dựng một số mô hình phòng KTTG cho trẻ khiếm thị trên thế giới, phần thứ hai đề cập đến việc xây dựng mô hình phòng KTTG cho trẻ khiếm thị

* TS, Khoa Giáo dục Đặc biệt, Trường Đại học Sư phạm TP HCM

tại trường Phổ thông Đặc biệt (PTĐB) Nguyễn Đình Chiểu, TPHCM.

1. Kinh nghiệm xây dựng một số mô hình phòng KTTG cho trẻ khiếm thị ở một số nước trên thế giới

Trước khi phân tích về mô hình phòng KTTG, chúng tôi muốn giới thiệu về kinh nghiệm xây dựng phòng đa giác quan vốn có mối liên quan chặt chẽ với phòng KTTG đang được ứng dụng rộng rãi trên thế giới.

1.1. Phòng đa giác quan (the multi-sensory room)

1.1.1. Khái niệm về phòng đa giác quan

Phòng đa giác quan là môi trường mà ở đó người ta vận dụng kinh nghiệm kết hợp với việc sử dụng các trang thiết bị chuyên biệt nhằm kích thích các giác quan. Những phòng này tạo cơ hội cho trẻ khiếm khuyết có thể phục hồi và phát triển các giác quan (thính giác, thị giác, vị giác, khứu giác và xúc giác), phối hợp tay và mắt, phát triển ngôn ngữ, phát triển tình cảm, quan hệ xã hội, giải trí và thư giãn.

1.1.2. Các mô hình của phòng đa giác quan

Hình 5
Phòng Snoezelen ở Anh

Mô hình phòng đa giác quan được xuất hiện vào thập niên 90 ở Anh, Hà Lan, Ai-len và ngày càng phổ biến tại nhiều quốc gia trên thế giới.

❖ Mô hình phòng “Snoezelen”

- Triết lý của Snoezelen:

Phương pháp tiếp cận của Snoezelen dựa trên cơ sở là hoạt động trị liệu truyền thống nhưng hoàn toàn mở. Những người có nhu cầu đặc biệt, trong đó có trẻ khiếm thị được tự do lựa chọn hoạt động kích thích mà họ yêu thích trong phòng Snoezelen. Họ thoát khỏi các áp lực bị kiểm soát thường xuyên, được chẩn đoán y tế, cảm giác đặc biệt trong thế giới riêng của họ. Louise Haggart và Roger Hutchinson mô tả triết lý này vào năm 1991 tại Nhà Trắng. Các tác giả xác định “Snoezelen” là môi trường đặc biệt “tạo điều kiện cho các phương pháp tiếp cận chăm sóc không áp đặt, trong bầu không khí an toàn và tự do lựa chọn.

Snoezelen có thể được dùng để kích thích, nghỉ ngơi, thư giãn hoặc điều hòa cảm giác. Nó có thể được phân đoạn để cung cấp nhiều kinh nghiệm hay cảm tính bằng các phương tiện kích thích như ánh sáng, không khí, âm thanh, các nguyên vật liệu phát triển xúc giác.

Hình 6
Nhà banh trong phòng Snoezelen ở Anh

▪ Lịch sử của phòng Snoezelen

Trong quá trình làm việc ở trung tâm dành cho những người khuyết tật, Ad Verheul - chuyên gia tâm lý người Hà Lan, đã quan sát và thu thập các ý kiến phản hồi về môi trường học tập và sinh hoạt của họ. Ông ta bắt đầu giới thiệu các kỹ thuật nhằm phát triển các kỹ năng ngủ, nghe âm nhạc, ném vãi, sờ phù hợp với người khuyết tật. Ông ta thực nghiệm xây dựng môi trường tích cực và thư giãn sáng tạo. Thông qua hoạt động này thì phòng đa giác quan “*Snoezelen*” được hình thành và phát triển. “*Snoezelen*” xuất phát từ 2 tiếng Hà Lan là “*sniff*: hít, ngửi” và “*doze*: giấc ngủ”. Cho đến nay đã có hơn 2 200 phòng đa giác quan ở khắp châu Âu và Hoa Kỳ. Từ khi có sự xuất hiện của loại phòng này, phụ huynh có con khuyết tật đã bắt đầu xây dựng các phòng kích thích giác quan tại nhà theo ý tưởng sáng tạo phù hợp với hoàn cảnh gia đình và loại tật của trẻ. Phòng đa giác quan là môi trường dành cho mọi lứa tuổi sử dụng.

❖ Mô hình phòng cảm giác SpaceKraft

Mô hình phòng SpaceKraft dựa trên cơ sở sử dụng các công nghệ và tạo ra môi trường tương tác nhằm khuyến khích trẻ khuyết tật giao tiếp và phát triển tối đa tiềm năng của các em. Mô hình này là một trong những phương tiện tốt nhất cho trẻ khuyết tật khám phá môi trường và liên lạc với "thế giới bên ngoài" thông qua các hoạt động kích thích các giác quan, hoạt động vui chơi và hoạt động khám phá, học tập.

Ở Anh hiện nay trẻ có nhu cầu đặc biệt, trong đó có trẻ khiếm thị đang phát triển các kỹ năng giao tiếp trong phòng cảm giác trắng và phòng cảm giác đen theo sự cài đặt của SpaceKraft, cũng như tương tác ngoài trời và trong khu vui chơi mạo hiểm. Phòng cảm giác SpaceKraft đã đón nhận sự ủng hộ tuyệt vời không chỉ từ các trẻ khiếm thị mà còn từ các trẻ em rối loạn về hành vi. Liên quan đến mô hình phòng cảm giác SpaceKraft phải kể đến phòng cảm giác trắng và phòng cảm giác đen.

▪ Phòng cảm giác trắng

Hình 7. Phòng cảm giác trắng

Phòng cảm giác trắng là phòng sử dụng ánh sáng và âm thanh đi kèm với các bức tường và đồ nội thất màu trắng để tạo ra một môi trường có thể giúp thư giãn và kích thích kỹ năng nhìn, quan sát của cá nhân trẻ. Đèn chiếu sáng vào các bức tường trắng tạo nên một cảnh quan tuyệt đẹp thế giới của màu sắc và hình ảnh. Trẻ khiếm thị tìm thấy cảm giác mềm mại, thoải mái khi ngồi, nằm trên diện tích tấm lót sàn nhà màu trắng. Đồng thời âm nhạc nhẹ nhàng phát ra giúp điều hòa cảm giác cho trẻ khiếm thị và trẻ có nhu cầu đặc biệt.

▪ **Phòng cảm giác đen**

Hình 8. Phòng cảm giác đen

Cũng giống như trong phòng cảm giác trắng, phòng cảm giác đen cũng sử dụng ánh sáng và âm thanh, nhưng với sự khác biệt của khu vực nội thất là các bức tường có màu đen. Màu đen giúp KTTG với những màu sắc tương phản rõ nét.

1.1.3. Mục đích của phòng đa giác quan

Mục đích của phòng đa giác quan là:

- Phát triển kỹ năng nhìn, quan sát và khám phá môi trường xung quanh.
- Xây dựng bầu không khí thoải mái, nhằm giúp mọi người cảm thấy vui thích và hạnh phúc.
- Tạo cơ hội khuyến khích mọi người khám phá môi trường và gần gũi, chia sẻ xúc cảm với nhau.

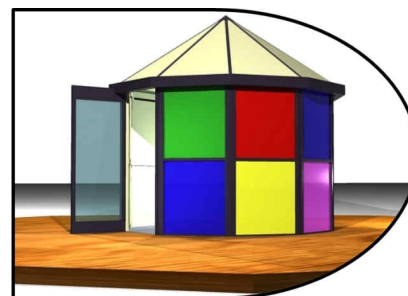
Phòng đa giác quan được thiết kế như một môi trường trị liệu đặc biệt giúp trẻ có nhu cầu đặc biệt được thư giãn, học tập, vui chơi hoặc tương tác và kiểm soát tất cả các yếu tố về không gian và tích cực khám phá sự thay đổi của môi trường xung quanh. Các hoạt động trong phòng đa giác quan tập

trung vào phát triển cảm giác, cụ thể như sờ, nhìn, nghe âm thanh, ngửi mùi và nếm hương vị thông qua nhiều cách khác nhau, ví dụ như âm thanh (âm nhạc), các hiệu ứng thị giác (đèn sáng), xúc giác kinh nghiệm (ví dụ, rung) và việc sử dụng các mùi hương. Phòng đa giác quan còn là môi trường cung cấp cơ hội để cải thiện thông tin liên lạc, tăng cường giao tiếp, hiểu biết lẫn nhau và xây dựng niềm tin trong mối quan hệ của những người có nhu cầu đặc biệt.

Trong khoảng cuối thế kỷ XX đầu thế kỷ XXI thì mô hình này đã được một số nước châu Á, trong đó có Việt Nam nghiên cứu ứng dụng. Một số kết quả nghiên cứu và ứng dụng của các nước trên thế giới và trong khu vực đã chứng minh mô hình này rất phù hợp và có hiệu quả trong việc CTS và giáo dục trẻ khuyết tật, đặc biệt là trong việc KTTG cho trẻ khiếm thị.

Để có cơ sở khoa học xây dựng các phòng đa chức năng tại Việt Nam, nhóm đề tài chúng tôi nghiên cứu xây dựng mô hình phòng KTTG, nghiên cứu trang thiết bị và các hoạt động KTTG cho trẻ khiếm thị tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu.

1.2. Cấu trúc của phòng KTTG

Hình 9. Mô hình phòng KTTG

Theo các nghiên cứu của Marina Strothmann và Matthias Zeschitz (đều là những nhà tâm lý học và có kinh nghiệm nghiên cứu trong lĩnh vực CTS hơn 20 năm tại Viện nghiên cứu trẻ khiếm thị Würzburg của Đức), diện tích của phòng KTTG vào khoảng 16 – 20 m².

Thiết bị trong phòng có thể được chia thành hai khối chức năng: Chức năng thư giãn và Chức năng kích hoạt.

➤ Chức năng thư giãn: Sàn phòng được trải đệm sàn và tường được trang trí bằng các thảm, gương soi. Ở góc phòng có thể đặt một nhà banh với nhiều kích thước và màu sắc khác nhau. Xung quanh phòng gắn các đèn tạo ra ánh sáng phân tán, bố trí các đèn hoa và thư viện âm nhạc thư giãn. Các đèn hoa từ từ khuếch tán ánh sáng, mùi hương dễ chịu, kết hợp với nhạc nhẹ nhàng tạo một bầu không khí an ninh và yên tĩnh. Nếu cần thiết, hơn nữa, trong môi trường như vậy có thể được thực hiện công việc trị liệu tâm lý với trẻ bằng cách đọc sách, kể chuyện, trò chuyện, hát, vận động theo nhạc.

➤ Chức năng kích hoạt – phòng KTTG được trang bị các thiết bị với các hiệu ứng ánh sáng kính hiển vi và âm thanh, các tấm cảm ứng phát sáng, hộp đèn, các đồ chơi, tranh ảnh nhằm phục vụ cho việc thực hiện các bài tập KTTG cho trẻ khiếm thị.

1.3. Các mô hình phòng KTTG

1.3.1. Phòng KTTG bằng ánh sáng (Light sensory room)

Kích thích bằng ánh sáng của cột đèn nước

Ánh sáng trong phòng có thể được sử dụng cho việc đánh giá và thực hiện hệ thống bài tập KTTG. Nếu chúng ta không có thông tin về mức độ thị lực của một đứa trẻ, ánh sáng của phòng cho phép thực hiện một loạt các kiểm tra, chẩn đoán để đánh giá có bao nhiêu trẻ em có thể nhìn thấy, và những loại kích thích nào các em dễ thấy nhất (chẳng hạn như ánh sáng di chuyển ở một tốc độ vừa phải).

Đánh giá thường đòi hỏi phải giới thiệu với đứa trẻ từng cấu tạo chi tiết của các thiết bị trong phòng kích thích bằng ánh sáng và quan sát cách trẻ phản ứng với các trang thiết bị trong phòng. Ví dụ: trẻ quan sát các bong bóng lăn tăn trong các cột tháp nước dưới ánh sáng của đèn màu. Trong phòng tối khi ánh sáng loé lên sẽ kích thích trẻ nhìn. Nếu trẻ thích thú thì có thể đứng gần nhìn hoặc ôm cột đèn nước. Khi bong bóng chuyển động sẽ tăng KTTG và dẫn truyền xung động đến trung khu thị giác ở não. Nếu đứa trẻ theo dõi chuyển động của các bong bóng thì các xung động sẽ kích thích hoạt động của các dây thần kinh thị giác ở não. Nhờ đó kỹ năng dõi theo của trẻ ngày càng phát triển.

Hình 10. KTTG bằng ánh sáng của các cột đèn nước

Phòng tối cho phép chúng ta thực hiện nhiều hoạt động và bài tập kích thích nhằm tạo nhiều cơ hội hỗ trợ trẻ sử dụng mắt để nhìn, phát triển các kỹ năng thị giác. Sau khi đánh giá nhận biết có bao nhiêu trẻ có thể nhìn thấy và tùy thuộc vào điều kiện như thế nào mà trẻ nhìn thấy, chúng ta có thể nghiên cứu một tập hợp các bài tập kích thích hoặc trò chơi, hoạt động để KTTG. Việc kích thích bằng ánh sáng sẽ giúp trẻ lứa tuổi mầm non nhìn kém sử dụng các chức năng thị giác vào trong các hoạt động và từ đó sẽ hình thành các kỹ năng thị giác. Đối với trẻ khiếm thị thì sự phát triển thị giác còn phụ thuộc vào sự nỗ lực của trẻ trong việc thực hiện các bài tập trong cuộc sống hàng ngày. Phòng tối và phòng KTTG bằng ánh sáng có thể hỗ trợ trẻ cải thiện thị giác chức năng khi thực hiện các bài tập với các đồ chơi phát sáng.

KTTG bằng ánh sáng kết hợp với âm thanh

Một phần của sàn nhà trong phòng có các ô đèn cảm ứng sẽ phát ánh sáng và một âm thanh khi trẻ giẫm lên nó. Có chín mươi chín “âm thanh” phát ra từ các ô khác nhau trên sàn nhà. Bằng cách sử dụng này, chúng ta hy vọng làm cho trẻ quen với các khái niệm về mối quan hệ nhân quả giữa các hoạt động của cơ thể con người và các sự kiện trong thế giới xung quanh. Ánh sáng và âm thanh đồng thời cũng giúp trẻ dễ hiểu việc thực hiện các hành động. Âm thanh có thể thu hút sự chú ý của trẻ đến những kích thích khác như ánh sáng mà trẻ có thể không nhìn thấy. Điều này cũng làm cho trẻ rất thích thú.

Hình 11. KTTG bằng ánh sáng kết hợp với âm thanh

1.3.2. Kích thích bằng tường xúc giác

Tường xúc giác chiếm ba phần tư của một bức tường trong phòng kích thích bằng ánh sáng. Nó bao gồm các nguyên vật liệu phát triển xúc giác, ánh sáng, nhiều vật khác nhau để sờ và những cái chuông phát ra tiếng kêu. Phía sau bức tường là phong màu trắng, với những vật có màu tối hay những màu nổi rõ cho thấy những đường bao vật khác biệt dễ nhìn thấy trên nền. Trẻ có thể sử dụng tường xúc giác để kích thích các giác quan khác nhau cùng một lúc. Sự liên kết các kích thích nhằm phát triển kỹ năng so sánh những điểm giống và khác nhau của các đối tượng bằng cách sờ và nhìn vật bằng mắt sẽ phát triển ở trẻ những kiến thức thông qua xúc giác và những gì trẻ có thể nhìn thấy trong thực tế.

Hình 12. KTTG bằng “tường xúc giác”

1.3.3. Kích thích bằng thác ánh sáng

Thác ánh sáng là tập hợp các dây đèn có thể được bật và tắt trong khoảng thời gian dài. Trẻ có thể ngắm những thác ánh sáng xung quanh mình và cảm thấy được bao quanh bởi ánh sáng.

Hình 13. KTTG bằng thác ánh sáng

1.3.4. Mô hình KTTG bằng đồ chơi, tranh ảnh

Hình 14. KTTG bằng đồ chơi, tranh ảnh

Hình 15. Trò chơi với rối tay có màu sắc tương phản

2. Xây dựng mô hình phòng KTTG tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, TPHCM cho trẻ khiếm thị

Phần này trình bày mục đích, đặc

điểm, cấu trúc, cách sắp xếp các trang thiết bị đồ chơi và quy trình kỹ thuật xây dựng phòng KTTG tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, Tp.Hồ Chí Minh cho trẻ khiếm thị và cách vận

hành của phòng KTTG và thời lượng kích thích, rèn thị giác cho trẻ khiếm thị.

2.1. Mục đích xây dựng phòng KTTG

Việc xây dựng phòng KTTG nhằm:

- Thiết kế môi trường kích thích và rèn luyện thị giác chức năng cho trẻ khiếm thị trên cơ sở mô hình phòng tối KTTG bằng ánh sáng kết hợp với mô hình KTTG bằng đồ vật, đồ chơi có màu sắc tương phản.
- Thực nghiệm và kiểm chứng hiệu quả của hệ thống bài tập kích thích, rèn thị giác và hiệu quả của phòng KTTG đối với sự hình thành các kỹ năng thị giác cho trẻ khiếm thị.
- Hướng dẫn trẻ khiếm thị ứng dụng các kỹ năng thị giác đã được hình thành trong phòng KTTG vào hoạt động học tập và sinh hoạt hàng ngày trong môi trường tự nhiên.

2.2. Quy trình xây dựng phòng KTTG tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, TPHCM

Quy trình xây dựng phòng KTTG bao gồm các giai đoạn sau:

Giai đoạn 1:

Xây dựng mô hình phòng KTTG ở Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, Trường PTĐB.

Giai đoạn 2:

Gồm 2 công việc liên quan mật thiết với nhau là đánh giá nhãn khoa và đánh giá các kỹ năng thị giác của nhóm trẻ khiếm thị làm cơ sở khoa học để biên tập tài liệu tập huấn cho giáo viên

và phụ huynh.

Giai đoạn 3:

Biên tập tài liệu tập huấn cho giáo viên và phụ huynh về hệ thống bài tập kích thích, rèn kỹ năng thị giác của trẻ khiếm thị.

Giai đoạn 4:

Thực nghiệm hệ thống bài tập kích thích, rèn kỹ năng thị giác với nhóm trẻ khiếm thị thực nghiệm của Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, TPHCM

Giai đoạn 5:

Điều chỉnh, bổ sung tài liệu, trang thiết bị của phòng KTTG trên cơ sở lấy ý kiến chuyên gia, phỏng vấn, điều tra.

2.3. Cấu trúc và đặc điểm của phòng KTTG tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, TPHCM

2.3.1. Đặc điểm

Tham khảo mô hình phòng KTTG của một số nước trên thế giới, nhóm đề tài xây dựng và bước đầu đưa vào hoạt động phòng KTTG cho 28 học sinh khiếm thị mẫu giáo và tiểu học tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu.

Mô hình của phòng kích thị giác tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, TPHCM được xây dựng theo mô hình phòng cảm giác đen, phòng tối kích thích bằng ánh sáng và mô hình kích thích bằng đồ chơi, vật tương phản với những lý do sau:

- Có nhiều trẻ nhìn kém, thị giác còn lại quá ít ỏi nên môi trường tự nhiên không đủ kích thích đối với thị giác nhất là khi các giác quan khác chiếm ưu thế hơn trong việc khám phá

và học tập về thể giới xung quanh.

- Trong phòng tối sự tương phản về ánh sáng được thể hiện rõ nhất và ánh sáng chính là hình ảnh thị giác sơ đẳng nhất thị giác có thể nhận ra. Chỉ sau khi trẻ cảm nhận được sự có mặt hoặc vắng mặt của ánh sáng, các hoạt động với đồ vật mới bắt đầu.

- Trong phòng tối có sự kiểm soát về ánh sáng, những hình ảnh thị giác trở nên lung linh, huyền ảo và thực sự gây ra sự cuốn hút cho thị giác.

- Trẻ không bị phân tán bởi nhiều kích thích cùng một lúc, do vậy chỉ tập trung vào việc nhìn vào một mục tiêu nhất định, điều này huy động được tối đa khả năng nhìn của trẻ.

- Trẻ dễ nhận ra khả năng nhìn của mình, phát hiện ra rằng mắt vẫn có thể giúp trẻ khám phá môi trường và dần dần sử dụng mắt nhiều hơn trong hoạt động hàng ngày.

So với mô hình của các phòng kích thích các giác quan ở một số nước trên thế giới thì điểm giống của mô hình phòng KTTG tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu là sử dụng ánh sáng của các loại đèn điện tử KTTG và tăng cường hiệu quả của thị giác chức năng hay nói cách khác là hình thành các kỹ năng thị giác cho trẻ khiếm thị. Đối tượng được KTTG là học sinh khiếm thị lứa tuổi mầm non, tiểu học được lựa chọn vào chương trình vì thị lực yếu, cần được kích thích nhằm mục đích vận hành các chức năng thị giác và hình thành thị giác chức năng thông qua các kỹ năng thị giác bằng các phương tiện kích thích như ánh sáng, âm thanh và

âm thanh, đồ chơi, tranh ảnh, hộp đèn. Đây chính là điểm khác biệt với các phòng KTTG trên thế giới.

Vì vậy, phòng tối là môi trường KTTG ban đầu cho trẻ nhìn kém nhất là những trẻ nhìn kém nặng (nhiều trẻ không nhận ra rằng mắt của các em vẫn còn nhìn thấy mặc dù rất ít). Ngoài ra, kỹ năng nhìn là kỹ năng cần phải học một cách hệ thống giống như bất cứ kỹ năng học tập nào, do vậy, trong điều kiện phòng tối có sự kiểm soát về ánh sáng, trẻ có thể học dễ dàng hơn. Khi đã có một số kỹ năng nhìn ban đầu, giáo viên có thể vận dụng để dạy trẻ trong môi trường tự nhiên.

Cấu trúc

Vị trí của phòng KTTG: tại lầu 1 - khu nội trú của Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu.

Quy mô diện tích: $3m \times 8m = 24m^2$, cao 8m được cải tạo từ một lớp học mẫu giáo. Phòng KTTG có 1 cửa ra vào dạng kiếng lùa diện tích $2m \times 5m$, có 5 cửa sổ nhỏ ở hai mặt của phòng đã được che rèm màu xanh sậm để tránh ánh sáng lọt vào.

Phương án cải tạo lớp mẫu giáo thành phòng KTTG được thực hiện như sau :

- May rèm màu sậm bao quanh tường của phòng để tạo thành phòng tối;
- Dán đề can ở các cửa sổ để ngăn chặn ánh sáng vào phòng;
- Lắp đặt máy lạnh;
- Trang bị tủ đựng đồ dùng, đồ chơi
- Trang bị đồ dùng, đồ chơi để sử

dụng cho các bài tập KTTG của trẻ khiếm thị.

- Sửa chữa hệ thống điện của phòng, gắn hệ thống ba đèn ne-ông mắc song song và các công tắc đèn thuận lợi cho việc bật, tắt khi thực hiện các bài tập kích thích.

Phòng được chia làm ba khu vực:

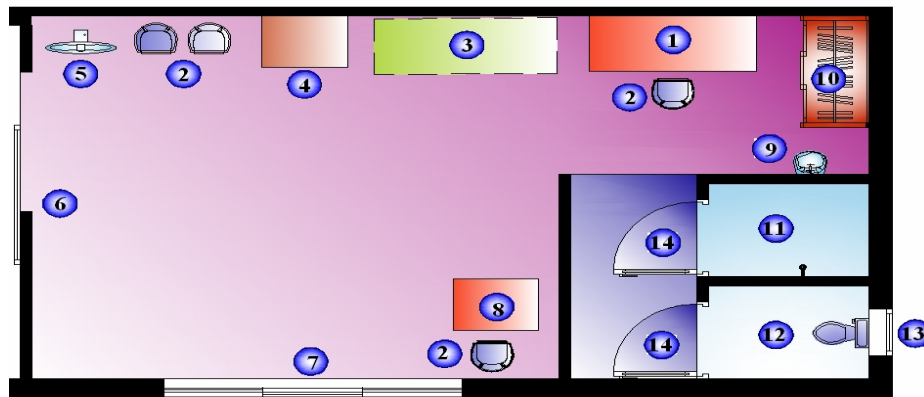
- Khu vực sắp xếp tủ đựng đồ dùng, đồ chơi KTTG;

- Khu vực tổ chức thực hiện các bài tập kích thích chiếm 18m²;

- Khu vực phòng vệ sinh.

Thời gian xây dựng: từ tháng 3/2008 đến tháng 3/2010

SƠ ĐỒ ĐẶT DỤNG CỤ VÀ THIẾT BỊ KTTG TRONG PHÒNG KTTG

1/ BÀN ĐỂ DỤNG CỤ KTTG

2/ GHẾ NGỒI

3/ KHU VỰC ĐÈ CÁC ĐÈN KTTG

4/ BÀN NHỰA ĐỂ ĐÈN NỀN

5/ QUẠT GIÓ

6/ CỬA ĐI CHÍNH CỬA KÍNH NHÔM TRƯỢT

7/ CỬA SỔ KÍNH NHÔM TRƯỢT

8/ BÀN HỌC ĐƠN

9/ CHẬU RỬA TAY

10/ TỦ ĐỒ CHƠI NHẢM RÈN RUYỆN KỸ NĂNG THỊ GIÁC

11/ PHÒNG VỆ SINH

12/ PHÒNG VỆ SINH

13/ CỬA SỔ LẬT

14/ CỬA ĐI NHỰA

2.3.2. Nguyên tắc sắp xếp trang thiết bị, đồ dùng, đồ chơi trong phòng KTTG

Việc sắp xếp trang thiết bị, đồ dùng, đồ chơi trong phòng KTTG được sắp xếp theo những nguyên tắc sau:

- Theo kỹ năng thị giác
- Đảm bảo sự an toàn cho trẻ
- Theo chức năng của các trang thiết bị.

Các trang thiết bị, đồ dùng, đồ chơi được xếp đặt trong tủ ở nơi cố định của phòng với lý do tạo khoảng không gian để thực hiện các bài tập rèn luyện thị giác chức năng một cách linh hoạt. Các yêu cầu đảm bảo an toàn cho trẻ với những thiết bị điện, dễ vỡ trong

phòng tối với trẻ khiếm thị cũng được nhóm đề tài lưu tâm. Các ổ cắm điện được đặt cao so với tầm với của trẻ. Các học cụ điện tử chỉ được đem ra sử dụng khi có sự giám sát của giáo viên và được cất vào các học tủ cũng như những vị trí ngoài phạm vi hoạt động của trẻ khi thực hiện các bài tập.

2.3.3. Cách vận hành phòng KTTG tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, TPHCM

Phòng kích thích được vận hành theo nguyên tắc kích thích cho từng trẻ dựa vào thị lực còn lại và kết quả đánh giá thị giác chức năng.

Để xác định thị lực còn lại và các kỹ năng thị giác của các trẻ khiếm thị lứa tuổi mầm non và tiểu học đang học tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, nhóm đề tài đã thực hiện đánh giá nhãn khoa và đánh giá thị giác chức năng 3 lần nhằm chọn đầu vào, đánh giá giữa kỳ và đánh giá cuối kỳ khi kết thúc nghiên cứu. Dựa vào kết quả đánh giá này, nhóm đề tài đã phân nhóm các em khiếm thị tham gia vào chương trình dựa trên mức độ thị lực còn lại nhằm biên soạn và lựa chọn những bài tập kích thích phù hợp với từng cá nhân trẻ. Thời lượng KTTG ở phòng KTTG từ 15 phút đến 30 phút cho mỗi trẻ tùy theo lứa tuổi. Nếu các em học sinh tiểu học còn hứng thú thì có thể kéo dài hoạt động kích thích đến 1 tiếng.

Sự vận hành phòng KTTG tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu, TPHCM dưới sự chỉ đạo chuyên môn của nhóm đề tài và Ban Giám hiệu Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu là

Thầy Nguyễn Thanh Tâm – Hiệu trưởng và Cô Trần Thị Mỹ Hạnh – Hiệu phó.

Nhóm đề tài đã chọn 4 giáo viên đang dạy lớp mẫu giáo lần đầu học là Cô Nguyễn Thị Thanh Thúy, Cô Hoàng Thị Lương, Cô Nguyễn Thanh Loan và cô Phan Thị Xuân Quỳnh tham gia thực nghiệm các bài tập kích thích, rèn thị giác cho các em khiếm thị tham gia vào chương trình nghiên cứu của đề tài. Giáo viên dưới sự hướng dẫn của nhóm đề tài đã tiến hành kích thích, rèn kỹ năng thị giác cho trẻ khiếm thị trong phòng KTTG theo quy trình sau:

- Xác định mục tiêu KTTG cho từng trẻ;
- Chuẩn bị bài tập kích thích, rèn kỹ năng thị giác cho trẻ;
- Chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi cần thiết để tổ chức các bài tập kích thích, rèn thị giác cho trẻ;
- Tổ chức thực hiện các bài tập kích thích, rèn thị giác cho trẻ.

2.4. Hiệu quả của phòng KTTG sau thời gian nghiên cứu từ tháng 11/2007 đến tháng 03/2010

Các kết quả đánh giá các kỹ năng thị giác của 28 học sinh khiếm thị tham gia chương trình KTTG tại phòng trên đã chứng minh hiệu quả tích cực của phòng KTTG đối với việc rèn luyện thị giác chức năng cho trẻ nhìn kém tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu.

Hầu hết giáo viên tham gia thực nghiệm đã báo cáo sự tiến bộ rõ nét của các kỹ năng thị giác của các học sinh khiếm thị tham gia vào chương trình. Khi bắt đầu chương trình kích thích trong phòng KTTG thì hầu hết thị giác còn lại của các trẻ rất yếu. Tuy nhiên

khi vào phòng tối các em thích thú khi phát hiện ánh sáng mạnh của đèn pin lóe lên, cảm nhận được ánh sáng trong phòng tối. Các em rất hứng thú khi thực hiện các bài tập rà tay theo đường viền đen, xếp tháp, phân biệt đồ vật theo hình dạng, kích thước, màu sắc, đổi mắt theo ánh sáng của đèn pin, đèn nhấp nháy, quan sát tranh điện, tranh vẽ, tập vẽ, viết chữ, phân biệt màu cơ bản ở khoảng cách gần. Đặc biệt em Đức Duy, em Thảo có thể nhìn thấy các chi tiết rất nhỏ trong tranh, quan sát, nhận xét tranh ảnh từ đơn giản đến phức tạp, phân biệt màu sắc, đồ vật và thực hiện tốt các bài tập toán, Tiếng Việt trên hộp đèn. Các em nhận biết được sáng tối, nhận biết màu sắc của vật chuyển động khi có đèn pin, có thể đếm được số lượng đồ vật đứng yên hoặc trên hộp đèn bằng mắt, nhìn thấy người và vật trong không gian, phối hợp tốt hai mắt khi nhìn bảng sọc hình tròn, vuông, màu sắc của vật chuyển động. Một số em có thể vẽ lại những sự vật, hiện tượng xung quanh mà các em quan sát được bằng mắt. Ví dụ: trẻ có thể vẽ lại một con cá sau khi quan sát cá bơi trong đèn ống phát sáng.

Tóm lại, Phòng KTTG được nhóm đề tài nghiên cứu tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu là mô hình phòng

tối nhằm kích thích và luyện tập các kỹ năng thị giác cho trẻ khiếm thị, giúp các em khám phá khả năng nhìn của chính mình, từ đó tích cực sử dụng các kỹ năng thị giác trong học tập, sinh hoạt trong môi trường sống tự nhiên. Tuy nhiên, không phải tất cả học sinh khiếm thị đều cần sử dụng phòng tối để KTTG. Trên thực tế, chỉ những học sinh bị giảm thị lực trầm trọng, từ 1/50 trở xuống và những học sinh chỉ còn cảm nhận ánh sáng mới cần sử dụng phòng tối để KTTG. Những trẻ từ 0 – 3 tuổi cũng cần được KTTG trong phòng tối vì vào độ tuổi này các tế bào thị giác trên não vẫn còn phát triển và những trải nghiệm về nhìn của các em cũng còn hạn chế. Giáo viên cũng cần nghiên cứu báo cáo sức khỏe, báo cáo nhãn khoa và kết quả đánh giá thị giác chức năng của học sinh trước khi tiến hành các bài tập KTTG cho từng em. Với những học sinh bị động kinh, việc sử dụng các loại đèn màu nhấp nháy có thể làm cho các em dễ chóng mặt. Nhiều học sinh nhìn kém sợ ánh sáng mạnh hoặc ánh sáng chiếu thẳng vào mắt. Có những học sinh bị hẹp thị trường phía trên hoặc bên trái,... Tất cả những thông tin trên sẽ giúp giáo viên có kế hoạch KTTG phù hợp cho từng em.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Kim Anh (2009), *Xây dựng phòng KTTG tại Trường PTĐB Nguyễn Đình Chiểu cho trẻ khiếm thị*, Đề tài nghiên cứu khoa học cấp Sở KH-CN TPHCM.
2. Dự án IVEY (1983), *Tăng hiệu quả sử dụng thị giác (Project IVEY: Increasing visual Efficiency. A resource Manual for the development and Evaluation of a Visual Program for Exceptional Students)*.